

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
412-57/19
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

International Aid Network

дел. бр. 39322 датум: 27.12.2019. г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

**Извештај о посети
Полицијској управи
Лесковац - седиште**

Београд, децембар 2019. године

МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Одељењем руководи начелник, који за рад Одељења и свој рад одговара заштитнику.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународну мрежу помоћи (ИАН). Анексима Споразума о сарадњи,⁴ сарадња је продужена са удружењима Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународна мрежа помоћи (ИАН).

ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВА	Полицијска управа Лесковац-седиште (ПУ Лесковац-седиште)
ВРЕМЕ	20. септембар 2019. године
ВРСТА	Редовна
ЦИЉ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 25/18.

⁴ Закључени 22. априла 2019. године.

НАЈАВА	Ненајављена
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ТИМ	Маја Јовић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Проф. др Драган Јечменица, <i>форензичар-специјалиста судске медицине, Међународна мрежа помоћи (International Aid Network – IAN)</i>

ТОК ПОСЕТЕ И САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

По доласку у седиште ПУ Лесковац, а након кратког представљања чланова тима и циља посете, тим НПМ је обавештен да се једно лице налази на задржавању. Са лицем је одмах и обављен разговор у просторији за задржавање. Након тога, обављен је разговор са полицијским службеницима и остварен увид у предмет о задржавању наведеног лица, као и других лица.

Полицијски службеници су тиму НПМ омогућили ненадзиран разговор са задржаним лицем, пружили све тражене информације, односно увид у документацију и фотографисање просторија за задржавање.

ПРОСТОРИЈЕ ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

У седишту ПУ Лесковац постоје две просторије за задржавање које се налазе преко пута дежурне службе. Обе просторије су површине око 6м², мрачне и загушљиве. Наиме, просторије имају прозор који је прекривен металном рупичастом плочом, тако да је доток природне светлости ограничен и није задовољавајући, а прозори се не отварају те је тиме онемогућен доток свежег ваздуха. Осим тога, просторије су недовољно вештачки осветљене јер вештачко осветљење допире од сијалице постављене у ходнику и то преко заштитне металне рупичасте плоче. У просторијама постоји грејање.

1.

УТВРЂЕНО

Просторије за задржавање у седишту ПУ Лесковац су недовољно осветљене природним и вештачким светлом и немају доток свежег ваздуха ни преко адекватног уређаја за вентилацију.

РАЗЛОЗИ

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.⁵

Просторије за задржавање морају имати доток свежег ваздуха, који се обезбеђује природним проветравањем или адекватним уређајем за вентилацију.⁶

ПРЕПОРУКА

ПУ Лесковац ће предузети активности у циљу обезбеђивања адекватног осветљења и дотока свежег ваздуха у просторијама за задржавање.

Оба лежаја у просторијама за задржавање имају тањи душек на којем нема чаршава, јастук са јастучницом која делује чисто и једно ћебе без навлаке.

2.

УТВРЂЕНО

У седишту ПУ Лесковац у просторијама за задржавање лежајеви нису у потпуности опремљени са постељином.

РАЗЛОЗИ

Просторије за задржавање које су намењене за задржавање лица дуже од 12 часова, морају бити опремљене посебним лежајем са постељином, која се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе, за свако задржано лице.⁷

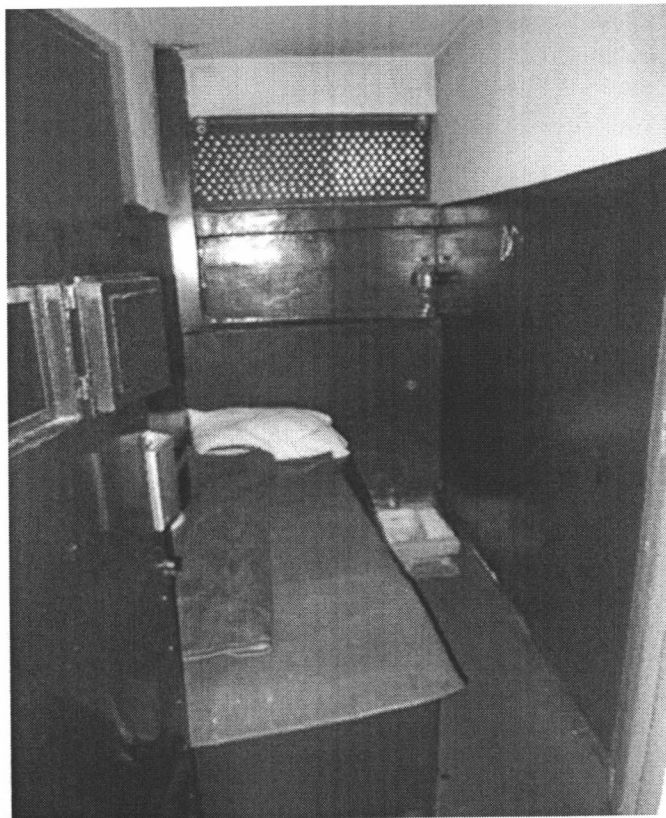
ПРЕПОРУКА

ПУ Лесковац-седиште обезбедиће недостајаћу постељину за лежајеве у просторијама за задржавање (чаршав и навлака за ћебе).

⁵ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018) члан 4

⁶ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018) члан 5

⁷ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018), чл. 3. ст. 1.

У обе просторије, чуचाвац се налази одмах до лежаја, тачније узглавља. Камере не покривају простор око њега, али се врата од просторије за задржавање, са отвором за надгледање, налазе директно наспрам чуचाваца, на који начин полицијски службеник може да види задржано лице и током обављања физиолошких потреба, чиме се том лицу нарушава право на достојанство и приватност.

3.

УТВРЂЕНО

У седишту ПУ Лесковац у просторијама за задржавање, задржаним лицима није обезбеђена приватност током обављања физиолошких потреба.

РАЗЛОЗИ

Санитарни уређаји, морају се физички одвојити постављањем паравана или на други начин, тако да се током њиховог коришћења не нарушава приватност задржаног лица.⁸

ПРЕПОРУКА

ПУ Лесковац ће предузети потребне мере како би се обезбедила приватност задржаног лица током обављања физиолошких потреба.

Поменути видео надзор који је инсталиран у просторијама за задржавање састоји се од по две камере. Обавештење да је просторија под видео надзором налази се унутар просторија за задржавање и са спољашње стране врата просторија за задржавање. Према наводима полицијских службеника видео записи се чувају 30 дана. У просторијама за задржавање нису инсталирани уређаји за позивање полицијских службеника. Дежурна служба се налази преко пута тих просторија, те задржано лице може дозвати полицијског службеника у случају потребе. У дежурној служби налази се кутија са прибором за прву помоћ, а у згради ПУ Лесковац упутство за поступање у случају пожара и план евакуације.

⁸ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018) чл. 6. ст. 1 и 2.

РАЗГОВОР СА ЗАДРЖАНИМ ЛИЦЕМ И УВИД У ПРЕДМЕТ О ЗАДРЖАВАЊУ

Задржано лице је навело да је лишено слободе у вечерњим сатима испред Опште Болнице у Лесковцу, да су га полицијски службеници спустили на под ради стављања лисица и да нема примедби на поступање полицијских службеника приликом лишавања слободе. Истовремено, задржано лице је истакло да је у службеним просторијама Полицијске испоставе Север (ПИ Север) боравио око 4 сата и да је за то време био везан лисицама од којих има повреде у виду огуљотина на зглобовима обе шакве. Даље је навео да током боравка у ПИ Север није испитиван од стране службених лица нити је давао било какве изјаве, као и то да је задобио неколико удараца у пределу главе отвореном шаком, односно да су му полицијски службеници „лупили пар шамара“.

У погледу остваривања својих права, навео је да је писано обавештење о правима примио тек по доласку у седиште ПУ Лесковац на задржавање, да су тада, на његов захтев, полицијски службеници позвали његовог оца како би га обавестили о томе да се налази на задржавању, као и да није ангажовао адвоката. Такође је навео да је у ПИ Север прегледан од стране лекара, у присуству полицијских службеника, њих 2-3, да на том прегледу није скидао сву одећу већ је само „задигао мајицу“ и да није добио лекарски извештај. Навео је и то да му је понуђен оброк који је одбио јер није био гладан, да му је обезбеђена флаширана вода, као и да га полицијски службеници често обилазе.

Члан тима НПМ, специјалиста судске медицине, је прегледао задржано лице и уочио повреде на зглобовима ручја обе шакве, њихов изглед и друге карактеристике су конзистентне са изјавом задржаног лица о начину и времену њиховог настанка, а на другим деловима тела нису констатоване било какве повреде.

У документацији која је сачињена у вези са конкретним случајем забележено је да је лице у Општој болници у Лесковцу викало на своју супругу и обезбеђење, да се потом дрским и повишеним тоном обраћао полицијским службеницима са подигнутим рукама у вис, и да су према њему, а након што се оглушио на упозорења и наређења, употребљена средства принуде – физичка снага и средства за везивање. Према подацима из обавештења о правима, исто му је уручено у 19,14 часова, а у записнику о задржавању је уписано да је прегледан од стране лекара у 19,30 часова који је забележио постојање повреда – огуљотина овалног облика пречника око 1,5 цм на унутрашњој страни десног ручног зглоба, као и да је обављено алкотестирање лица и установљено да има 1.23 промила алкохола у крви.

4.

УТВРЂЕНО

Према задржаном лицу средства за везивање нису примењена на правилан начин.

РАЗЛОЗИ

Средства за везивање могу се употребити ради спречавања напада, отпора, бекства или самоповређивања лица.⁹

Полицијски службеник употребиће средства из става 1. овог члана на начин да средство за везивање не наноси непотребну телесну бол или повреду везаном лицу.¹⁰

⁹ Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018) члан 114. став 1.

¹⁰ Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018) члан 114. став 4.

Средства за везивање се лицу везују на такав начин да се онемогући ослобађање лица, али без наношења непотребног бола прекомерним стезањем руку ротирајућим деловима службених лисица или прекомерним стезањем пластичних затега или других за то намењених или погодних средстава.¹¹

ПРЕПОРУКА

ПУ Лесковац ће, у будућем раду, средства за везивање према грађанима примењивати у потуности у складу са важећим прописима тако да, прекомерним стезањем или на други начин, везаном лицу не наносе непотребну телесну бол или повреду.

Поводом навода задржаног лица да је од полицијских службеника добио пар шамара, иако није имао повреде на лицу, НПМ упућује овај Извештај и Комисији за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре како би наставила са активностима које предузимају у циљу подизања свести о забрани било ког облика неадекватног поступања према лицима лишеним слободе, а имајући у виду препоруку ЦПТ из Извештаја о посети Србији 2017. године да министар унутрашњих послова, директор полиције и начелници полицијских управа пошаљу снажну поруку да је неадекватно поступање према лицима лишеним слободе противзаконито, непрофесионално и да подлеже одговарајућим санкцијама, да ту поруку треба понављати у одговарајућим временским размацама на нивоу полицијских управа, као и да надлежни органи треба да обезбеде да сви наводи о неадекватном поступању буду предмет истраге, и да виши службеници сnose командну одговорност за своје обавезе.¹²

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА

Према наводима службених лица, лица лишена слободе се о својим правима обавештавају усменим путем на лицу места, а писаним путем непосредно по доласку у службене просторије, односно приликом доношења решења о задржавању, тако што им уручују образац о правима. Наведено обавештење лица потписују, а уколико одбију да то учине, таква напомена се уписује на самом обрасцу обавештења.

Уколико задржано лице жели да о свом задржавању обавести треће лице то чине полицијски службеници, повратну информацију дају задржаном лицу и ту чињеницу констатују у записнику. Када лице не жели било кога да обавести, податак о томе се такође уписује у записник о задржавању.

Када је реч о остваривању права на браниоца, полицијски службеници су навели да, на захтев задржаног лица, упућују позив изабраном браниоцу, односно Адвокатској комори Србије путем оформљеног „Кол центра“ за постављање бранилаца по службеној дужности.

У вези са остваривањем права задржаног лица на преглед лекара, полицијски службеници су навели да на захтев задржаног лица позивају лекара Службе хитне помоћи Дома здравља Лесковац. Даље су навели и да је редовна процедура, пре отпочињања задржавања, обављање прегледа задржаног лица од стране лекара поменуте службе, као и то да преглед задржана лица могу да одбију, што полицијски службеници евидентирају у записнику о задржавању. Такође су навели да лекарским прегледима не присуствују, осим у изузетним ситуацијама када је лице агресивно према себи и другима.

¹¹ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/2019) члан 85.

¹² ЦПТ (2017) 63, Србија 2017, став 15 и 16.

Имајући у виду поступање полицијских службеника, као и наводе задржаног лица са којим је тим НПМ обавио разговор о присуству полицијских службеника његовом лекарском прегледу, а имајући у виду значај поверљивости лекарских прегледа за заштиту од злостављања, НПМ подсећа да се, у складу са позитивним прописом и међународним стандардима, прегледи лица обављају у присуству полицијских службеника само по захтеву лекара из разлога безбедности.

Такође, према наводима службених лица са којима је обављен разговор, задржаним лицима се обезбеђује сува храна из ресторана ПУ Лесковац и флаширана вода.

Иако је, према речима полицијских службеника, подношење жалбе на решење о задржавању од стране задржаног лица реткост, задржаном лицу обезбеђују папир и оловку и запримљену и заведену жалбу предају надлежном суду, поштујући за то законима прописане рокове.

Када се од задржаних лица одузимају предмети, то се ради у складу са важећим прописима. У седишту ПУ Лесковац, свим задржаним лицима се током боравка у просторијама за задржавање одузимају новац (папирни новац и кованице), мобилни телефони, упаљачи и остали предмети којим би могла повредити себе или другог, оштетити имовину, или их употребити за покушај бекства. Сви одузети предмети се пописују и сачињава се писана потврда о привремено одузетим предметима, чију аутентичност потписом потврђује лице од кога се одузимају. Приликом враћања предмета по престанку задржавања сачињава се потврда о враћеним предметима, која се такође потписује од стране лица које је било задржано. Привремено одузети предмети који су веће вредности одлажу се у касу, а остали предмети у кесу у једној од просторија дежурне службе.

УВИД У ПРЕДМЕТЕ О ЗАДРЖАВАЊУ

Тим НПМ је остварио увид у предмет о задржавању затеченог лица који је садржао релевантну документацију, односно решење о задржавању, потврду о привремено одузетим предметима, обавештење о правима доведеног и задржаног лица, који су били потписани од стране лица. Записник о задржавању је детаљно попуњен релевантним подацима као што су подаци о прегледу од стране лекара, подаци о обавештењу трећег лица, обедовању и обиласцима од стране полицијског службеника.

Према подацима из решења о задржавању и записника о задржавању, задржавање је лицу рачунато од 19,15 часова, иако је лице лишено слободе у 18,59 часова, када су полицијски службеници применили овлашћење довођење.

5.

УТВРЂЕНО

У предмету о задржавању лица, почетак задржавања није правилно рачунат.

РАЗЛОЗИ

Време задржавања лица се рачуна од момента започињања примене полицијског овлашћења довођење када су се стекли услови за задржавање у прекршајном поступку, односно од момента

хапшења или одазивања на позив када су се стекли услови за задржавање у кривичном поступку.¹³

ПРЕПОРУКА

У ПУ Лесковац, у решењима о задржавању до 24 сата по Закону о прекршајима, као почетак задржавања уносиће се моменат започињања примене полицијског овлашћења довођење.

Током посете седишту ПУ Лесковац, тим НПМ је остварио увид у поједине предмете о задржавању по основу Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима. Уочено је да предмети садрже релевантну документацију, односно обавештење о правима, решења о задржавању, записнике о задржавању и потврде о привремено одузетим и враћеним предметима, све потписане од стране задржаног лица или са забелешком да је лице то одбило да прими, односно потпише.

Полицијски службеници су навели да задржана лица надзиру преко видео надзора, да их редовно обилазе и податке о томе уносе у записник о задржавању. Ипак, у три записника о задржавању лица која су на задржавању била непуних 12, односно 11 сати, убележен је по један обилазак и то када је лицима нуђен оброк. Од ових лица, два су била у алкохолисаном стању, док је за треће лице постојала сумња полицијских службеника да је под дејством алкохола и да у том стању управља моторним возилом (лице одбило да се алкотестира). Имајући у виду, да је полицијски службеник који спроводи меру задржавања лица одговоран за безбедност и здравље задржаног лица током трајања задржавања, став НПМ је да се задржана лица, осим што се надзиру путем видео надзора, морају (повремено) обилазити, којом приликом са њима треба и поразговарати уколико то лице жели, односно уколико не спава, а посебно је то важно у ситуацијама када су у питању лица за које је полицијским службеницима познато да имају извесних здравствених проблема и/или да су под дејством алкохола.

6.

УТВРЂЕНО

У седишту ПУ Лесковац, у појединим случајевима задржана лица нису повремено обилажена од стране полицијских службеника.

РАЗЛОЗИ

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање лица, по правилу, врше полицијски службеници који су за то посебно оспособљени.

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање, полицијски службеник врши повременим обилазком и разговором са задржаним лицем.

За надзор над задржаним лицима могу се користити системи за видео-акустично снимање намењени за надзор простора, осим просторија за хигијенске потребе задржаног лица.¹⁴

Полицијски службеник који спроводи меру задржавања лица одговоран је за остваривање права задржаног лица (безбедност, здравље и др.) од његовог смештаја у просторију за задржавање до прекида или укидања задржавања.¹⁵

¹³ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/2019), члан 32.

¹⁴ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19) чл. 35. став 1., 2. и 3.

¹⁵ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19) чл. 30. став 5.

ПРЕПОРУКА

У седишту ПУ Лесковац, полицијски службеници ће у будућем раду повремено обилазити задржана лица, у записнике о задржавању уносиће податке о томе да су обишли лица, као и то да ли су са лицима разговарали.
